

GRE AT·DA NE S

DANSK GLAS – HERTIL OG NU

Af Jan Kock Mag.art. lektor emeritus

I de glade 60'ere, som på mange måder går et stykke ind i 70'erne, troede vi på at udviklingen fortsatte positivt opad i al evighed. Optimismen var stor og i perioder var der nærmest fuld beskæftigelse. Denne stemning holdt sig et stykke ind i 70'erne, men blev så stækket noget af oliekriser, som blandt andet medførte bilfrie søndage. Den positive udvikling i samfundet afspejlede sig designmæssigt ved, at det var en farverig tid, hvor man ikke var bange for at afprøve nye ideer og stille spørgsmålstegn ved det etablerede. Mange af de nye kulturimpulser kom fra det amerikanske og engelske område. Hvem husker ikke Flower Power bevægelsen. Men også europæiske strømninger stod i kø.

I de efterfølgende årtier var der svingende økonomi i landet, lige som nye ismer i kunsten viste sig. Det farverige glas, som havde domineret, blev afløst af mere dæmpede farver ofte i gråt og hvidt. Det der var sagen i en periode, blev snart afløst af andet. Smagen forandrer sig gennem årene. Midt i 00'erne toppede det hele, økonomien bragte frem, kunsten og glasset havde gode tider. Det vendte så dramatisk i 2008 og først nu er sårene ved at hele.

Studioglasset dukker op i Danmark i begyndelsen af 70'erne og det er så udviklingen fra de første famlende forsøg frem til i dag, som i det efterfølgende vil blive fulgt. Studioglasset kommer efterhånden til at fylde meget samtidig med at den industrielle kunstglasproduktion får svære tider for til sidst helt at forsvinde.

KASTRUP-HOLMEGAARD OG STUDIOGLASSETS FØRSTE TID

Den danske glasverden var så godt som synonym med det store nationale glasværk, som efter en sammenlægning i 1965 hed Kastrup og Holmegaards Glasværker. I årene forud havde de to værker konkurreret på livet løs inden for brugs- og kunstglas. Den toneangivende designer på Kastrup Glasværk før 1965 var Jacob E. Bang, som blandt andet kanaliserede en særlig dansk version af Bauhaus' og formgiveren Wilhelm Wagenfelds enkle og stilfulde formsprog til landet. Formgivning af højeste karat, som når ind i kunstens verden, når det er bedst.

På Holmegaard var den absolut dominerende formgiver og kunstner Per Lütken, som kom til Holmegaard i 1942 totalt uden erfaring med glas. Per havde et talent for at forstå det varme glas' natur og allerede samme år havde han skabt en række glas til at vise på en udstilling i Stockholm. De for ham markante genstande i kraftigt, ofte lyst blåligt glas med klippede og udslyngede kanter er med næsten fra starten. De få grundformer varieres og udvikles gennem årtierne i det uendelige og frembringes i tusindvis og når nu og da det virtuose, når de fremstilles i særlige unika varianter. Det sværeste er ikke at skabe et glas helt af den perfekte form, men at blæse tusindvis af samme med den samme kvalitet. Når det var muligt for Per Lütken og for den sags skyld Jacob E. Bang at skabe så fornem glaskunst er baggrunden den, at det skete i tæt samarbejde med de meget rutinerede og dygtige glasblæsere man havde

på værkerne. Uden dette tætte samspil havde det ikke været muligt at frembringe de regulære unikaværker, som blev blæst til udstillinger rundt om i verden og til andre særlige lejligheder. Det nærmeste han selv kom til at blæse glas var ved at modellere individuelle forme i vådt ler, som glasmageren så blæste glas ud i, ofte partielt tilsat farvet glas. Til hvert stykke nyt glas trak kunstneren en ny form i det bløde ler. Det vil sige, at det blev helt individuelle emner, der kom ud af det ved denne proces. En af de markante former i denne teknik hed *lava*, som der blev arbejdet med omkring 1970. Der blev eksperimenteret med mange varianter og former ofte i livlige farver. Hvad der blev frembragt på glasværket i det særlige udviklingsværksted, som også blev kaldt kunstnerhytten eller udviklingsværkstedet var yderst nyskabende og med fremme i front. Når det kunne lykkes skyldes det dels, at værket havde en række blændende glasmagere, dels at produktionen af det mere kommercielle glas gav et økonomisk grundlag for noget sådan og endelig at ledelsen gerne så, at der var et vist frirum for deres designere til at skabe individuelt kunstglas. Det holdt ånden på stedet frisk og åben for nye impulser.

I 1970 åbnede Holmegaard et showroom på strøget i København, hvor det bedste af Lütkens arbejder, som må betegnes som skulpturelle kunstværker, også blev præsenteret. Lütken skabte mængder af glas næsten helt frem til sin død i 1998 altså i mere end 50 år. Vi ved det så nøje, da han bogstaveligt fra den første dag på værket nøje førte bog over det kunstglas der blev produceret ud fra hans tegninger og ideer. Det skete i det han kaldte Den sorte Bog. Til det sidste var han overbevist om, at det bedste glas nu engang blev skabt når kunstneren og glasmageren i fællesskab arbejdede sammen.

På Holmegaard havde man ganske god føling med, at der var ved at ske et nybrud inden for glassets verden. Det individuelle glas fremstillet af kunstneren selv var en drøm som gik i opfyldelse i USA. Et par af de markante personer i den proces var professor Harvey K. Littleton og glasteknikeren Dominick Labino, som i 1962 fik etableret den første lille glasovn i Toledo, Ohio. Tanken om at kunstneren selv kunne bearbejde og beherske det varme glas var det nye. Reelt er det for kompliceret at stå ene mand med glasset, så oftest medvirker der en assistent ved blæsningen. Littleton havde forud været rundt i verden for at finde inspiration. På Murano, ved Venedig, hvor man har lange traditioner for brugsglas og individuelt kunstglas, var man ikke meget for denne amerikaner, så det var begrænset hvad han fik med derfra. Anderledes gik det i efteråret 1962 under hans besøg ved skoler rundt i Europa, der underviste i glas. Ved et tilfælde fik han viden om Glasværket Valentin Eisch nede i Bayerische Wald, hvor han mødte Erwin Eisch, som allerede i nogen tid havde været i gang med at fremstille individuelt kunstglas af høj kunstnerisk karat. De to personer havde meget at tale om og det udviklede sig til et venskab, som fik stor betydning for studioglassets udvikling.

Organisationen World Craft Council var meget aktiv i 60'erne og kom også til at betyde meget for det nye inden for glas, som fik betegnelsen Studioglasbevægelsen. Denne bredte sig snart som en steppebrand i USA og i løbet af få år var det muligt at lære om glas på en række universiteter i landet. I Europa var nogle af de første steder det var muligt at lære om glas i Stourbridge i det mellemste England og Royal College of Art i London samt i Holland hvor Gerrit Rietveld Academy i Amsterdam var i front og Sybren Valkema den toneangivende. Disse steder var i drift i 1966. Siden besøgte en strøm af kommende glaskunstnere disse skoler. Det var desværre tydeligt, at adskillige af de nye glaskunstnere manglede faglig kunnen og kun famlende magtede håndværket i glasset. Derfor søgte mange fra tiden hen imod midten af 1970'erne ind på Glasskolen i Orrefors, Sverige, som havde det faglige i orden og primært uddannede fagfolk til den store svenske glasindustri. Blandt disse var amerikaneren Darryle Hinz, Durk Valkema fra Holland og vor egen Jesper Kerrn-Jespersen.

I Norden var det Åsa Brandt fra Sverige, som først fik færden af det nye under et ophold i Holland og England og derpå i 1968 startede egen hytte uden for Stockholm i Torshälla.

Den renlivede studiolglasbevægelse, inspireret primært af amerikansk forbillede, fandt indpas i Danmark i 1972 med den veletablerede og progressive keramikerv Finn Lynggaard. Han faldt i 1971 hovedkulds for glasset under et ophold på Sheridan College nær Toronto, Canada, hvor det egentligt drejede sig om keramik. Da han kom hjem blev der entusiastisk bygget en lille glasovn, som dog ikke holdt længe. Straks blev der bygget en ny, som der blev blæst glas ved i 42 dage. De tekniske problemer var store, men de blev løst med ægte entusiasme. På samme måde var det med at fremskaffe råmateriale. Man brugte hvad man nu havde ved hånden og det var nærliggende tomme flasker og anden emballage af glas, som blev knust ned. Egentligt et nemt udgangspunkt, da det ikke kræver så meget energi at gensmelte glas, som hvis man skal smelte det alene ud af råmaterialerne kalk, sand og soda. Genbrug gav dog nemt nye problemer, da industriglas kan være meget forskellig og derfor uegnet til at blive smeltet sammen.

Med sand og ukritisk pionerånd blev 100 af de frembragte glas vist på en udstilling hos Den Permanente på Vesterbrogade i København. Kunstindustrimuseet i København købte et stykke. I Danmark forsøgte man sig med betegnelsen Enmandsglas for det nye fænomen. På mange måder er det noget centralt for bevægelsen. I Finn Lynggaards bog *Glashåndbogen* fra 1975 argumenteres der for begrebet, men det slog aldrig for alvor rod.

På flere fronter såvel nationalt som internationalt arbejdede Finn på at etablere et netværk. Således etablerede han i 1973 et seminar eller nærmere workshop hjemme i værkstedet for såvel danske som udenlandske interesserede. Året efter tog museet oppe i Umeå i Nordsverige initiativ til en udstilling om det nye fænomen. Finn engagerede sig dedikeret i projektet og fik ud over sig selv en gruppe pionerer fra Sverige, Norge, Finland, Holland og USA til at vise deres frembringelser. Det blev en stor succes. Senere på året flyttede udstillingen til Göteborg atter fik udstillingen stor opmærksomhed. Finn ønskede også at vise udstillingen i København, men her var vurderingen fra den etablerede kunstmuseumsverden, at kvaliteten endnu ikke var tilstrækkelig god. Finn gav næsten selvfølgelig ikke op og tog i stedet kontakt til Illums Bolighus, som også dengang solgte noget af det bedste inden for dansk kunsthåndværk. Her fik han et ja. Udstillingen kunne åbne efteråret 1975 i en ny og udvidet opsætning med deltagere fra yderligere en del lande. Det var nu virkelig tale om en udstilling, som viste hvad Studiolglasbevægelsen var blevet til i en række lande rundt på kloden.

Et andet initiativ på samme tid var et tre dages seminar for studerende og udøvende glasfolk på Skolen for Brugskunst i København. Det var lederen af glaslinien på skolen Torben Jørgensen og lærer på den keramiske linie Finn Lynggaard, som var de drivende kræfter. Seminaret blev en stor succes med mere end 80 deltagere. Det er givetvis svært at undervurdere betydningen af seminaret. Mange personlige kontakter blev etableret. Den spæde studiolglasbevægelse i Danmark blev en del af bevægelsen på internationalt plan, passet og plejet med stor entusiasme særligt af Finn.

Man var sig meget bevidst på Holmegaard, at der skulle nyt blod til og en række designere og kunstnere var forbi en kortere eller noget længere periode. I 1968 blev Michael Bang ansat som kunstner på Holmegaards glasværk i Odense. Hans baggrund var, at han havde været i lære hos Bjørn Wiinblad, lært modellørfaget på Den kongelige Porcelænsfabrik og arbejdet som formgiver på et svensk glasværk. Hans bidrag til dansk glas var ud over gedigne brugsglas, moderne lamper i glas, hvoraf adskillige krævede endog meget dygtige glasmagere. Hans serie Palet fra 1970 af skåle, fade og andet tilbehør til et veldækket bord i stærke farver er nok hans mestersykke inden for det at designe glas. Hans mere løsslupne kunstneriske talent fik engang imellem luft. Særligt interessant var hans udstilling om vand fra 1995, som blev vist hos Niels Chr. Olesen i Skagen. Udstillingen var en totalinstallation om vand og bar titlen *Glas, sand og hav*. Vinduerne i galleriet var blændede, væggene malede

havblå og det hele ledsaget af lyd af det brusende hav. Michael var på mange måder på bølgelængde med studioglasfolket, for her var plads til kreativ leg.

Holmegaards interesse for studioglasset var som nævnt markant og i 1971 resulterede det i at man opførte en lille ovn til brug for studioglas Kunstnere. Men energikrisen gjorde, at de gode intentioner strandede. Tanken blev dog taget op igen på en ny måde i 1977. Således lod man glaskunstnere fra udlandet eksperimentere i den store produktionshytte. En af de mest markante var Joel Philip Myers fra USA.

GLASSKOLER

Skolen for Brugskunst i København havde en linie for keramik. Lederen af skolen havde øje for at studioglasset var på vej i Danmark og arrangerede derfor, at de studerende på keramiklinien fik lejlighed til at snuse til glasset på Holmegaard herunder til selv at have værktøjet i hånden. Holmegaard sponserede endog en lille glasovn, som fandt plads i kælderen på skolen. Torben Jørgensen, som da var studerende på skolen, blev sendt på et kort kursus på Glasskolen på Orrefors for at lære mere om glas. Den lille ovn fungerede desværre dårligt, og blev derfor i 1973 erstattet af en lille tankovn. Torben Jørgensen, der er uddannet maskinarbejder og keramik, befandt sig godt på skolen og var fra 1973 og til 1978 ansat på Skolen, fra 74 som leder og lærer på glaslinien. Samtidig blev glasmager Ejnar Sørensen fra Holmegaard knyttet til skolen, for at sikre, at det håndværksmæssige var på plads hos dem der forlod skolen. Fra 1978 var Finn Lynggaard nogle år leder af glaslinien på Skolen for Brugskunst. Senere ændrede skolen navn til Danmarks Designskole og Charlie Meaker blev ansat som leder og lærer. Snart blev navnet ændret igen grundet strukturændringer, nu hedder stedet: Kunstakademiets Designskole og er en afdeling under Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering og hører under Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser.

Mange af de personer, der arbejder med glas og som måske har fået deres uddannelse på Skolen for Brugskunst, har før eller efter også været på Glasskolen i Orrefors, Sverige. Den svenske skole havde fokus på håndværket og var fagligt meget velanskrevet. Siden kom der også en skole på Kosta Glasbruk, som medførte nogen konkurrence. Nu er begge disse uddannelsesteder nedlagte og samlet på Pukeberg Glasbruk også i Småland. Herhjemme supplerende mange nybegyndere deres rutine og kunnen ved at arbejde som assistenter hos dem der havde gang i et værksted. Ellers har mange glasfolk været vidt omkring hovedsageligt i England og USA for at suge erfaring til sig som assistenter. Nogle få søgte til Murano, men det var svært, da stedets lukkethed var en barriere. Som andre steder, var det at puste glas et mandefag, så da danske Laura Madsen så sent som i 1999 mødte op på Murano og frejdigt viste, at hun som kvinde godt kunne blæse glas, vagte det stor opsigt ja nærmest forargelse.

Herhjemme kom der i 1987 en supplerende glasskole startet på privat initiativ. Det var Do Mills Karlslund, som det år startede sin Brabrand Glasskole op i samarbejde med Steffen Dam. Do drev den med stor entusiasme og pædagogisk dygtighed frem til kort tid før sin død i 2001. Der var højt til loftet og stor afstand mellem væggene, selv om skolen var indrettet i en ret lille bygning. Det var begejstringen for det varme glas der holdt tingene sammen. Det varme glas var i fokus, men også andre teknikker som slumpling og fusing blev der undervist i. Uddannelsen blev tilpasset elevernes ønsker og behov. Målet var at give en basal uddannelse, der dog var så god, at man havde noget at bygge videre på. Men man kunne få alt fra et dagskursus til et forløb der strakte sig over et år. Ser man på listen over hvem der har besøgt skolen er det bl.a. en række personer, som i dag arbejder fuldt professionelt inden for området. Blandt lærerne på skolen ses Steffen Dam.

Derudover har der i kortere eller længere perioder været skoling i materialet glas på flere niveauer på bl.a. Kunsthåndværkerskolen i Kolding, Holbæk Kunsthøjskole, Glarmesterskolen i Holbæk, Engelsholm Højskole, Skælskør Højskole og Jyderup Højskole.

Ved midten af 90 var der svære tider for Bornholm og øen forsøgte mange tiltag, som fik opbakning fra regeringens side. Et af resultaterne var Glas- og Keramikskolen, som blev startet op i 1997 og som snart kunne flytte ind i helt nye og velindrettede lokaler i Nexø. På glaslinien kan der optages omkring et dusin studerende om året og i en del år har skolen været velbesøgt også af udlændinge. Her kan man i dag få en regulær bacheloruddannelse inden for glasset, som rummer mange elementer både af teoretisk og metodisk karakter og afsluttes med et afgangsprøveprojekt. Årets afgangsprøve ledsages ofte af et katalog udarbejdet af de studerende og objekterne vises som regel på udstillinger rundt om i landet. Det giver et usædvanligt godt og skarpt billede af hvilke stilidealer der er fremme lige nu og hvad den enkelte kan. Skolen på Bornholm er i dag en del af Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler.

Et andet initiativ, som siden 2001 har været med til at støtte etableringen af nye virksomheder og gjort det muligt at gennemføre projekter er Møbelfabrikken i Nexø. Institutionen har fået navn efter at være indrettet i en nedlagt sådan. Stedet rummer blandt meget andet et veludstyret glasværksted, som kan lejes for længere eller kortere tid. Stedet drives af Den Erhvervsdrivende Fond Møbelfabrikken og støttes af blandt andet Bornholms Vækstforum, Den Europæiske Socialfond samt Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. Selve glasdelen er dog lukket ned i 2013, idet det kneb med økonomien i driften.

FLERE GLASHYTTER

Ved midten af 1970'erne etableredes der en række nye glashytter i landet af sande ildsjæle. De hytter der omtales her er kun udvalgte eksempler, som er valgt fordi de gennem årene har markeret sig på den ene eller anden måde, det være sig kunstnerisk, teknisk, socialt eller fagligt. Valget og fravalget er ikke udtryk for en egentlig vurdering.

1974 åbnede således Jesper Kern-Jespersen og Aino Grib fælles hytte i Birkerød. Jesper havde været på Orrefors Glasskole og Aino var uddannet keramikker. Deres ting enkle og direkte.

Samme år kom Viggo Haaning i gang på Bramminge Teglværk ved Esbjerg, senere flyttede han hytten til Dyreby for nogle år senere at ende ved Henne Strand, hvor Viggo stadig udøver sit håndværk i Henneby Glashytte. Som andre startede han med at smelte gamle flasker, siden er han helt gået over til at kun at bruge rudeglas som udgangsmateriale. Det giver produkter med et let grønligt skær, som næsten er blevet hans varemærke. Arbejds-mæssigt er vinduesglas egentligt besværligt at bruge, for det er et kort glas, der ikke giver meget tid til arbejde med glasset, inden det igen skal indvarmes. Heller ikke farver er det nemt at arbejde med i denne konstellation. Så den tekniske kontekst er givetvis medbestemmende for hans arbejders udtryk.

1977 markerer sig som det år hvor der åbnes en hel række nye glasværksteder ud over landet. I Snoldelev syd for Roskilde byggede Per René Larsen og Skak Snitker en friluftsglasovn i gården til Snoldelevgård. Sammen med Niels Christian Olesen blæses der glad glas, som på en ukompliceret måde genspejler tidens lethed og optimisme. Det er ofte brugsglas med træer og frugter i en let flygtig stil. Siden bygges der en ny ovn indendørs, hvilket passer bedre til det danske klima. Snart vælger Niels Christian Olesen dog at etablere egen hytte i Det gamle Posthus i Skagen altså midt i sommerlandet. Noget senere vælger Per René Larsen at etablere eget værksted ved Fanefjord på Møn, hvor der nu i årtier er blevet frembragt raffineret glaskunst. Snoldelev Glasbrug arbejder frem til 1983, hvor Skak Snitker en periode lejer sig ind på Christiania Glaspusteri på Amager, for i 1987 at starte Glasgalleriet i det nedlagte Gasværk i Roskilde sammen med Ida Løkken og Peter Svarre. Svarre er med fra tiden på Christiania. Hytten i Roskilde drives den dag i dag af Snitker med et højt kunstnerisk niveau.

Oppe i Ramløse startede Hans Frederik Friederichsen ligeledes i 1977 Arresø Glashytte. Han er uddannet som industriel designer og arkitekt maa. Frederik har lært at håndtere glas ved stædigt arbejde og med stor kærlighed til materialet - en

ægte autodidakt. Gennem årene er teknikken blevet forfinet, så der nu drives glas, som kun en faguddannet glasmager kan. Som en af de få er han inspireret af tjek-kisk glaskunst. I dag er værkstedet flyttet til Tisvildeleje og drives i samarbejde med fru Ina Mathiasen, som har helt sin egen stil og som tidligt tog gravørkunsten op som et aktivt element.

De er et godt eksempel på de ganske mange glasægtepar, der driver en hytte. Op gennem årene er det blevet til mange konstellationer af den type. Det almindeligste er, at hver har sin egen identitet og skaber sit eget, samtidig med at der er værker, som er blevet til i fællesskab. Denne interageren mellem det kvindelige og det mandlige har givetvis været inspirerende for mange.

På Bornholm er året 1977 starten på glaseventyret. Men det sker på en noget anden måde. Mogens Dam, som i dag mest er kendt som musiker, komponist og dirigent havde på Københavns Universitet skrevet en afgangssopgave i Driftsøkonomi. Da han selv er bornholmer tog han udgangspunkt i det at indrette en glashytte i et af de mange nedlagte silderøgerier. Besvarelsen indeholdt en længere teoretisk redegørelse om hvorledes en sådan hytte kunne drives og give et fornuftigt afkast. Selv beskriver han besvarelsen som værende en art kogebog for hvordan man kommer fra ide til det at få realiseret en sådan glashytte. Og hvad var mere naturligt for en bornholmer end selv at afprøve tanken i virkeligheden. Dam gik med projektet under armen ind i Bornholmerbanken og de fandt projektet så gennemarbejdet, at han kunne låne penge til projektet. I Snogebæk lå et lille nedlagt silderøgeri, som han indrettede til glashytte. Torben Jørgensen fra Skolen for Brugskunst, som Dam havde kendt i en del år, kom over og hjalp med at bygge ovnen eller rettere de tre ovne man startede med. Det var små primitive wanneovne. I al sin enkelthed er de nærmest at ligne med et lille badekar opbygget af ildfaste sten og brænderen sad så umiddelbart over wannerne. Tanken var at der skulle smeltes genbrugsglas i form af klare, grønne og brune flasker. Der var jo ikke glasmagere på Bornholm, derfor måtte Dam rejse rundt i Danmark og Sverige for at finde kyndige personer. I det svenske fandt han amerikaneren Darryle Hinz og snart kom også Pete Hunner og Charlie Meaker til ligeledes med amerikansk baggrund. Et stærkt hold, som siden har markeret sig voldsomt inden for dansk glas.

For at skaffe glas til at smelte foranstaltede man en indsamling af flasker på øen. Det gav store bjerge af slagsen, der var åbenbart oplagret store mængder. De blev så sorteret efter farve, vasket og knust ned klar til at smelte. Dam selv beskæftigede sig, ud over ejerens bekymringer med økonomien, med at skære forme i Elletræ, formgive glas og andet praktisk arbejde.

I løbet af kort tid kom en lang række glasfolk forbi i længere eller kortere tid. Navne som Karen Klim, Lena Ljungar, Jesper Sødring, Niels Chr. Olesen og mange flere har været forbi hytten. Flere af disse er stadig aktiv inden for glasset. Når man taler med nogle af dem, der var med de første år i Snogebæk, huskes tiden som voldsomt engageret og fyldt med stor social samkvem. Hytten står der endnu og bagved den er stadig parkeret den ene af de to campingvogne mange husker med stor glæde. Initiativet i Snogebæk gjorde at flere senere oprettede egne hytter på øen.

Mogens Dam oprettede allerede året efter i 1978 yderligere en glashytte denne gang i Gudhjem. Den kom til at hedde Gudhjem Glasrøgeri, da den også var indrettet i et tidligere silderøgeri nede ved havnen, hvor der kom mange turister forbi. Det var fra Dams side et ønske om at følge succesen fra Snogebæk op. Hytten skulle fokusere på fremstilling af krystalglas og råmaterialet fik man i færdigsmeltet form fra dels Holmegaard og dels Sverige i form af pellets eller noget lignende. På den tid indeholdt krystallen stadig bly og det kunne nemt give miljømæssige gener, som bekymrede en del.

Næsten fra første dag kom der en pige på Glasrøgeriet. Det var Pernille Bastrup, der under ferierne hos sine bedsteforældre i Gudhjem ofte var nede på glaspusteriet,

hvor hendes mor hjalp til i sæsonen. Pernille fik lov til at hjælpe med at feje gulv, holde glaspiber og andet. Hun besluttede sig for at dyrke faget og kom på Glasskolen i Orrefors. Fra 1981 var hun så tilbage i hytten, for endelig i 1993 at købe herligheden, som hun stadig driver. Fokus er på veldesignet brugsglas.

Pete Hunner og Maibritt Jønsson var tidligt i gang og begyndte selv i 1981 med Østersøhytten ved Østermarie. Senere valgte de at flytte hytten ned til kystvejen syd for Gudhjem og gav hytten det mere internationale navn Baltic Sea Glass. Her er siden blev frembragt noget af det bedste danske studioglas, man kan vel betegne det som High End uden at overdrive. Såvel inden for den helt individuelle glaskunst som inden for området brugsglas, er der skabt ting i meget personlig design. Når det har været behov for større serier, har man valgt at lægge produktionen ud til andre, som mere effektivt kunne løse en ordre med volumen.

Deres nye hytte lå betydeligt bedre i forhold til turiststrømmene, hvilket har været et gode for stedet. Der kom betydeligt flere gæster. Man har dog forstået at holde den kunstneriske fane højt, det æstetiske har altid været i højsædet, således at man på det nærmeste stillede krav til de besøgende. I en årrække er der arrangeret Unikaaftener, hvor der blev skabt store og komplicerede ting, lige som der har været særlige aktiviteter omkring efterårsferien. Pete og Maibritt har været meget bevidste om promovningen generelt af kunsthåndværket på øen, som bl.a. er mundet ud i, at man i 2002 stiftede ACAB, som er en censureret sammenslutning af dedikerede kunsthåndværkere på øen.

Else Leth Nissen, egentligt uddannet som keramikker, er nok den mest ægte dyrker af enmandsglasset på Bornholm. Siden 1980 har hun alene drevet sit værksted Den blå Hytte. Herfra er gennem årene udgået unika arbejder af højeste karat. Mange teknikker er afprøvet og altid søges der efter nye udtryksformer. En af hendes størrelser gennem mange år var et lille mørkeblåt snapseglass, hvor kanten var trukket lidt ud og forsynet med et lille gult næb. Som hun selv udtrykker det, var netop det produkt med til at give hende smør på brødet.

I 1985 forpagtede bornholmeren Pernille Bülow hytten i Snogebæk for siden at købe den, hvorefter hun valgte at nedlægge produktionen på stedet til fordel for en ny hytte på Torvet i Svaneke, der åbnede i 1989 under navnet Pernille Bülow Glas. Der var fokus på veldesignet glas, som lå i forlængelse af tidens trend dog med hendes eget personlige præg.

Som en ægte entreprenør ser hun andre muligheder end de fleste. En overgang havde Pernille 35 medarbejdere i gang og ikke færre end 6 store glasovne i drift. En stor del af arbejdet foregik på et værksted på Nexø Havn, hvor blandt andet den lille fyrfadsstage Duo blev til. Det særlige ved den er, at den består af to forskelligt farvede halvdele.

Efter mange års fremgang vendte eventyret. Der måtte nye initiativer til. Tankevækkende er hendes Fair Trade produktion af glasperler, som foregår i Ghana, hvor enlige mødre på den måde har fået sig en levevej ved at gøre glasperler. Et tredje initiativ er gør-det-selv-glaskunst, som er gjort til en oplevelse ved at besøgende selv kan gøre deres personlige glas ved individuel dekorerings og sandblæsning. Man køber et glas og materialer til dekorerings og kan så sandblæse på stedet. Konceptet er solgt til en del steder. De enklere glas får hun produceret uden for landets grænser. Det svarer helt til det andre må gøre, som fx Holmegaard. Det der er kernen er det gode design. Hytten i Snogebæk er som sagt ikke længere i drift, men bruges som udsalgssted. Hvorimod ovnen i hendes hytte i Svaneke stadig er varm.

Hist, hvor vejen slår en bugt, ligger der et hus så smukt står der i H.C. Andersens sang og det må med en let modernisering gælde for Glassmedjen i Kregme, som næsten ligger helt ude i bugten eller svinget, som i dag er forvandlet til en rundkørsel. Her åbnede Nanna Backhaus Brown og Andrew Jason Brown i 1993 en fælles

glashytte. Nanna havde lært kunsten på Arresø Glashytte og Andrew startede sin studier på Stourbridge School of Glass i England. Hytten blev snart kendt som et sted, hvor det kunstneriske niveau stod højt samtidig med at de hver havde deres klare profiler, som forstærkede billedet af at her var plads til diversitet. Det blev til 14 år i Kregme inden de fik realiseret en fælles drøm om at åbne et værksted ved vandet, nærmere betegnet i Hundested Havn, som da var under stærk forandring, som mange andre danske havne. De traditionelle erhverv i havnen var mere eller mindre forsvundet og nu var der plads til nye ideer. Der blev tænkt stort og konsulteret fagfolk også inden for det økonomiske. Endelig i 2008 kunne de med stolthed åbne dørene til en flunkende ny Glassmedje i to etager med et åbent glasværksted, galleri, og butik på i alt 540 kvadratmeter vellykket arkitektur smukt beliggende i hjertet af Hundested Havn. Det blev starten på en ny tid for havnen. Det meste lykkedes andet måtte falde. Kunstnerisk er stedet blevet noget der engang imellem kan lignedes med et kulturelt forsamlingshus, som favner kulturen bredt, inddrager den øvrige del af havnen og er et plus for turismen i området.

Deres kunstneriske profil er stadig markant. De har desuden valgt en niche, som skiller dem ud fra de fleste, med satsningen på belysning. Programmet inden for dette gentager mange af de stilelementer de bruger i deres øvrige glas. Det er lamper, som virkelig skiller sig ud fra så meget andet. Det giver tilsammen også salg uden for landets grænser. Alt fra den mindste til den største lampe kan klares.

Finn Lynggaard prøvede som et eksperiment at flytte til Ebeltoft for et kort sommerophold og lejede sig i første omgang ind i Do Mills Karlslunds glasværksted i Nergade, der var startet op i 1978. Han blev så begejstret for stedet, at han rykkede teltplæne op og permanent flyttede til den lille nydelige købstad i 1980 og overtager Do's værksted. Her etableredes forretningen Ebeltoft Glas, som han drev sammen med kollegaen og senere også hustru Tchai Munch. Begge er de markante kunstnere som gennem de næste årtier har markeret sig med betydelig glaskunst, som konstant er i udvikling. Efter et langt og intenst liv døde Finn og blev begravet d. 2. september 2011 fra Ebeltoft Kirke. Gamle venner og kollegaer blæste sæbebobler, da kisten blev båret ud. Det var lige i Finns ånd.

Lidt efter lidt blev Ebeltoft et væsentligt glascentrum. Ud over Ebeltoft Glas har en del andre arbejdet med glas i byen og nærmeste omegn i kortere eller længere tid. Markant er, at der så mange værksteder drevet af par, således: Tobias Møhl og Trine Drivsholm, Steffen Dam og Micha Karlslund, Ned Cantrell og Karen Nyholm, Moeslund Glas drevet af Henrik og Louisa Knüppel Moeslund, Søren Ringgaard og Iben Kielberg, Helle Rønholm og Claus Møller foruden Leif Møller Nielsen og Christina Hellevik. Man kan godt være bekymret for, at det er for mange glasværksteder til en by af Ebeltofts størrelse. Heldigvis har de i væsentlig grad forskellige talenter og satsninger, så de tilsammen giver et meget godt billede af hvad dansk glas står for.

For Tobias Møhl og Trine Drivsholm og Steffen Dam og Micha Karlslund er det lykkedes at skabe noget der ligner en international karriere. Tobias har lært håndværket grundigt på Holmegaard og desuden lært meget af den italienske mester Lino Tagliapietra. Men uden talent, et skarpt øje for de formmæssige muligheder og det at være perfektionist var det ikke lykkedes. Det samme gælder for Steffen, som har markeret sig med univers af havdyr. De er blevet hjulpet godt på vej af Galleri Grønlund, som introducerede dem i USA.

HOLMEGAARD OG STUDIOLASSET SIDEN 1970'ERNE

Nede på Holmegaard Glasværk var der stor interesse for nye designere. Michael var kommet til i 1968 og i 1977 blev også Torben Jørgensen ansat og Per Lütken var der forstås stadig. Ud over de tre var der i kortere og længere tid ansat en række andre af slagsen. Snart markerede Torben sig med design i velovervejede former, der hviler i sig selv og ofte er med indlagte tråde af opalhvidt glas i varierende mønstre. Det blev til smukke fade og lamper, som fx lampefoden Stribet kugle. Al produktion på et stort glasværk er styret af mange hensyn, således blev det produktionstekniske og

økonomiske vurderet, salgsafdelingen og andre skulle også give deres besyv med inden et produkt blev sat i produktion. Ofte skete der undervejs en række modifikationer, der gik det ud over designerens intentioner.

Værket anskaffede også i de år en centrifuge, der kunne slynge glasset op i en metalform. Her stod og faldt det hele med et godt design, hvis ellers det tekniske var på plads. Efterspørgslen var så stor, at der blev anskaffet en større centrifuge, installeret en kontinuerlig wanneovn og en robot der kunne føde formene med glas, så det hele kunne køre i døgndrift. Torben var en af dem som gjorde design til maskinen. Det blev til daglig brugskunst i endog meget store oplag.

Gennem årene har Torben været optaget af brevpresserens magi. Det gjorde, at han igen og igen vendte tilbage til det massive glas med slebne facetter. Søjler med indlagte figurer i form af en brevpresse blev dyrket til det perfekte. Denne del af hans produktion giver mindelse om tjekkisk glaskunst, hvor man netop dyrker lyset i det massive glas.

Ved siden af arbejdet på Holmegaard startede Torben Jørgensen i 1990 eget glasværksted i Fensmark sammen med ægtemagen Jytte Mørch. Her var der andre idealer og vejen fra hovedet til hånden kort. Jytte har i en periode arbejdet med ovnbrændt brændt og frembragt smukke landskaber. Torben fordyber sig jævnligt i det kubiske og massive glas. Deres datter Karin Mørch-Jørgensen er også blevet grebet af glasset og tilhører den yngre generation af glasfolket, som gerne vil fremad.

Det gik efterhånden op for Holmegaard, at man i den voksende danske Studioglasbevægelse havde let tilgang til et hav af talentfulde designere. Det betød også, at man gennem årene indledte samarbejde med nogle få af disse. Den væsentligste i den forbindelse er Anja Kjær, som i en årrække var knyttet til glasværket og som rundhåndet fik lov til at eksperimentere samtidig med at der blev leveret gode design til fabrikkens brug. Peter Svarrer kom i 1997 fra studioglasverdenen og skabte på Holmegaard en række fornemme designs som fx skålen Quadro i flere farver og størrelser. Også Rikke Hagen og Tora Urup har været forbi.

I 2001 indbød glasværket fem unge designere til sammen med værkets egne designere at komme med forslag til glas som kunne gøre sig gældende i det nye årtusinde. Der var mange visioner og nyttigt tankespind, men konkret var der knap så meget af.

Kundskaber er også gået den anden vej fra Holmegaard og ud til studioglasverdenen. Der er leveret viden og i perioder råmaterialer og nogle få af værkets glasmagere er blevet opslugt af den anden verden. Det klareste eksempel er Tobias Møhl, som har en grundig og faglig uddannelse som glasmager fra Holmegaard, som blev afsluttet i 1992.

Efter årtusindeskiftet begyndte Holmegaard, som mange andre industrivirksomheder, lidt efter lidt at lægge produktionen ud til lavprislande. Det der nu var tilbage var designet og at man sørgede for at kvaliteten var i top. Holmegaard var en del af Royal Copenhagen senere Royal Scandinavia, som opkøbte det estimerede Venini glasværk på Murano og 1997 opkøbtes desuden Orrefors og KostaBoda glasværkerne i Sverige. Drømmen var en stor dansk-svensk kunstindustriel virksomhed. Det gik desværre anderledes. I 2004 var det planen at lukke Holmegaard, men i stedet blev værket solgt til en investorgruppe med Steen Gude i spidsen. Man forsøgte at drive glasværket nogle år, men i forbindelse med spekulation og krisen i 2008 var det hele på vej mod konkurs. Fem minutter i tolv i 2009 blev rettighederne til Holmegaardnavnet og de aktuelle designs solgt til designerfirmaet Rosendahl A/S. I dag designes og produceres der derfor stadig glas med navnet Holmegaard om end al produktion foregår i udlandet.

ENDNU FLERE GLASHYTTER

Meget glas sælges fra kunstnerens egen hytte og ofte er der indrettet et galleri eller butik i forbindelse med værkstedet, hvor køberen kan opleve den varme ovn. Det er der mange gode eksempler på. I Ebeltøft, hvor der i løbet af 80'erne og 90'erne blev startet en række hytter, var det også normen og det ansås for godt at ligge midt i turiststrømmen. For et par stykker blev det dog for meget. Der kom strømme af nysgerrige turister i sommerperioden, men salget fulgte ikke med. Derfor har to af værkstederne valgt at flytte uden for byen og på den måde er der sket en sortering af kunderne, så det overvejende er de mere interesserede der lægger vejen forbi.

Det at placere sin hytte ved et turiststrøg er prøvet af adskillige. Således havde Søren Ringgaard gennem flere år et værksted i Søndervig ude på Holmsland Klit. Helt på toppen af Jylland midt i Skagen by slog Niels Christian Olesen sig ned i byens gamle posthus og han har ikke for alvor klaget siden. Her var der plads til et bredt sortiment af livfuldt og rustikt brugsglas samt udstillinger. Indimellem blev der også fremtryllet egentligt kunstglas og det ofte i samarbejde med kunstneren Niels Helledie i Gl. Skagen. Niels har lidt af et entertainer talent.

Lidt længere nede ad kysten ved Lønstrup startede Leif Vange i 1990 Glashuset i Lønstrup i det nedlagte Linnemanns Hotel. Til stedet er knyttet spisestedet Restaurant Glashuset.

Leif var som andre nuværende glasfolk egentlig keramikker, men nu var det glasset det gjaldt. Der er altid blevet eksperimenteret på stedet og udviklet nye spor samtidig med, at der blev blæst gedigent kunst- og brugsglas. Leif Vange interesserede sig meget for energjudnyttelse og var en af initiativtagerne til, at der blev nytænkt inden for udvikling af smeltovnene og andet udstyr ud fra en energjökonomisk indfaldsvinkel. Den æggeformede ovn, som mange nu bruger, er bragt til verden ved Leifs indsigt i slige sager. Som en vestjyde vil sige, det går ikke så ringe i Lønstrup. Leif udtrykte det engang således: Det er svært at holde produktionen nede. Lønstrup har ved bevidst arbejde udviklet sig til en gedigen by for kunst og kunsthåndværk. En helt anden atmosfære end på de fleste andre feriesteder.

Lidt længere inde i landet har den alsidige glasmager Peter Kuchinke værksted i Mygdal ved Hjørring. Om nogen har Peter været rundt i glasverdenen og han påtager sig gerne komplicerede opgaver, som andre vil give op over for. Et af hans mange initiativer ligger inden for råmaterialerne. Han var ikke tilfreds med blandt andet de Pellets man kunne få fra Philips. De var for aggressive over for digler og ovne. Derfor eksperimenterede han med helt færdigsmeltet glas som råmateriale fremstillet industrielt. Resultatet blev det han kaldte puder, små kvadratiske glasstykker. De blev fremstillet på et stort glasværk nede i Thüringen. Ideen var god og de vandt også nogen udbredelse, men kvaliteten var for svingende og nu og da noget blålig i satsen.

Lige nord for Rold Skov i Støvring holder Britta Madsen og Søren Gøttrup til. Britta har tidligere arbejdet med tekstilkunst og Søren med maleriet. Men siden begyndelse af 1980 har de kun arbejdet med glas. De har fundet helt deres egen plads i kunstverdenen. Deres udgangspunkt er tykke glasplader og emaljefarver. Deres motiver vælges ofte i hverdagsting, som fx de farveglade billeder der fremkommer ved gennemlysning af tasker i lufthavnens sikkerhedskontrol. Billederne omsættes så til tryk, som afsættes på glasplader, der er skåret ud som en passende håndtaske og derpå smeltet sammen i store ovne, så man har en håndtaske i glas med et røntgenbillede af indholdet. Rækken af motiver er på det nærmeste uendelig: frimærker, rygende pistoler, hotdogs, tændstikæsker, hjertestarter, klippekort, benzindunke, advarselsskilte, shamaner, flåder af skibet eller biler, uspecificeret smørrebrød, hot dogs i mængder og meget mere. Alt gjort i store størrelser og i klare farver. Man kan godt betegne det som Pop Art uden at gå helt ved siden af.

Det er desuden blevet til mange bestillingsarbejder for private, hvor udformningen er meget personlig. Rækken af udsmykningsopgaver er også lang. Her skal kun nævnes

366 glastavler, som hverv repræsenterer et koncentrat af dagens avis. Værket blev erhvervet af Spar Nord Bank og nu hænger alle 366 sider i hallen til bankens hovedsæde i Aalborg.

Glasværkstedet i Kronprinsessegade i København så dagens lys i 1983. Det var parret Anja Kjær og Darryle Hinz, som stod bag og som havde mødt hinanden i Snogebæk. Helt fra starten var såvel det kunstneriske som det tekniske i deres ofte meget farverige brugsting i en klasse for sig, som kun få på det tidspunkt kunne leve op til. Parret var meget bevidst om værdien af markedsføring og havde en periode et egentligt galleri lige midt i byen ved Pistolstræde, som dengang var dér det skete. De var nogle af de første som fik et regulært samarbejde med Holmegaard Glasværk. Darryle designede og blæste selv et drikkeglas som hed Neptun. Designet var så vellykket, at Holmegaard købte rettighederne. Sammenligner man Darryles egen version med Holmegaards er det helt tydeligt, at sjælen er gået ud af glasset ved omstillingsprocessen. Siden 1989 fik Anja en lang periode som freelance designer på Holmegaard. Det gav hende unikke muligheder for arbejde med nye dele af glas-kunsten, da hun på glasværket havde hele den tekniske know how til rådighed. Anja udviklede servicet Copenhagen Silver, som blev byen Københavns gave til regentparret. Servicet blev selvfølgelig blæst på Holmegaard. Senere flyttede parret til Gilleleje for at få mere rå til arbejdet. I dag driver Anja Kjær firmaet Anja Kjær Design.

I de senere år er der kommet nye initiativer til. Ude på Islands Brygge i et erhverskompleks på Kigkurren har der gennem flere årtier været forskellige glasværksteder således kunstnersamvirket Fragile. En anden pioner i området var Lene Bødker, som nu holder til i Roskilde. Det hele startede dengang området var et nedslidt industriområde og huslejen billig. I dag er det en gruppe entusiastiske glasperpersoner som i 2007 startede et nyt værkstedsfællesskab med navnet Luftkraft Glasstudie. Området er ikke længere forsømt industrislum. Til en start var der seks interessenter: Stine Bidstrup, Pernille Braun, Christina Rivett, Stines Diness, Tillie Burden og Mette Colberg. Få nye er kommet til for en periode og enkelte er gået andre steder hen. Alle kender hinanden fra tidligere, da de alle har gået på Glas- og Keramikskolen på Bornholm. Det giver en særlig ånd. Stedet rummer en række værksteder og et stort åbent atelier. Her er der plads til, at de individuelt kan arbejde på deres værker og projekter, som strækker sig fra produktudvikling af glasdesign og til store skulpturelle installationer. Den gode ide er, at de kan udnytte faciliteter, der let er for dyre for den enkelte og bruges relativt sjældent. Man har valgt at ikke have regulære åbningstider af hensyn til arbejdsro. Men et julemarked bliver det til, man skal ikke snydes for gløggen.

Ude ved Zoologisk Have på Frederiksberg i København ligger Designer Zoo, som er etableret i 1999. Stedet er bygget over et noget andet koncept end Luftkraft Glasstudiet på Islands Brygge, idet man udbyder et meget bredt udvalg af dansk kunsthåndværk i en 1000 kvadratmeter stor butik samt har syv værksteder på andre 400 kvadratmeter. Her arbejder Bettina Schori, der tager udgangspunkt i at manipulere med glasflasker og Marion Fortat, der arbejder med glas i arkitektoniske former og i lette farver. Stedet er et godt udtryk for hvad der rører inden for avantgarden i dansk kunsthåndværk. Ud over egne designere har stedet tilknyttet yderligere mellem 20 og 40 designere.

Rækken af kunstnere og hytter kunne fortsættes og nye opstår. Mange gode er ikke omtalt, hvilket viser lidt om hvor stor den danske glasverden er i dag. Der er nogle få glashytter, der skiller sig ud, nemlig bl.a. Silkeborg Glasværk, senere Midtjyllands Glasværk i Lemming og Meisner Glas i Holme-Ølstrup. De har det til fælles, at de producerede glas efter ordre til nogle designerfirmaer ved siden af egne ting. Som ofte var der tale om billigere efterligninger af andres succeser.

HEBSGAARD OG HANS KREDS AF KUNSTNERE

Der er en hel changere inden for glaskunst, der arbejder med glasset på en anden måde og som har en længere og anden historie end studioglassets. Det færdige ob-

jekt er så godt som altid i brug som et vindue, hvor dagslysets gang i løbet af dagen, gør at motivet kontinuerligt skifter karakter. Sådanne værker er gennem århundreder gjort til kirker og i perioder til verslige bygninger, alt efter hvad der nu var på mode.

Man vil kalde den anvendte bearbejdningsmetode for en kold teknik. Her arbejder kunstneren og den faguddannede glarmester som regel hånd i hånd, det sikrer det bedste resultat. I hovedtrækkene er der to metoder. Ved den ene metode skæres planglas ud efter en forlægskarton i 1:1 i de ønskede farver. Disse sættes så sammen med H-formede blyprosper og loddes efterfølgende sammen til en helt vindue. Ved den anden metode bemales glasruderne med emaljefarver, som brændes fast inden samlingen med bly. De to metoder kan fint kombineres, hvilket de da også ofte er blevet. Et blyindfattet vindue er skrøbeligt, derfor gør man gerne det i dag, at man limer selve de udsmykkede ruder op på klart glas, som har til opgave at bære kunst-delen og til at give et tæt vindue. Selvfølgelig kan det gøres i en række varierende teknikker.

Blyindfattede ruder var på mode omkring 1890 og op til 1920'erne og blev overvejende anvendt i kirker, men også i rigmandsvillaer vandt de indpas, om end motivvalget var et noget andet. En del af dem er designet af den kendte arkitekt Thorvald Bindesbøll. Blyindfattede ruder er aldrig gået helt af mode og har atter fået en ny renæssance her fra midten af 1980'erne og den er stadig i gang.

En række glarmestre rundt i landet udfører sådanne arbejder, men den helt dominerende er glarmester Peter Steen Hebsgaard på den faglige del, parret med at han samtidig har en god kunstnerisk åre. Han afsluttede i 1967 sin uddannelse inden for faget med en bronzemedalje. I 1986 startede han eget firma på Østerbro i København for senere at flytte virksomheden til Vanløse og derpå til Præstø til bedre og større lokaler. Her drømmes der også om på sigt at etablere en permanent samling

Hebsgaard har altid set muligheder i iderige projekter og har været den som kunne realisere kunstværker på glas. Gennem årene er det blevet til samarbejde med et stykke over hundrede af landets bedste kunstnere. Her skal kun nævnes nogle få nemlig: Carl-Henning Pedersen, Bjørn Nørgaard, Lars Ravn, Per Kirkeby, Olafur Eliasson, Elle-Mie Ejdrup Hansen og Tróndur Patursson. Tilsammen har alle de mange kunstnere, som er knyttet til værkstedet, givet et meget væsentlig bidrag til dansk glas i dag.

Det tog forbausende lang tid inden at denne kunstart blev rigtigt anerkendt i Danmark. Således tilrettelagde Hebsgaard i 1988 udstillingen Ny dansk Glaskunst i Chartres, Frankrig. Udstillingen vandt stor anerkendelse, men alligevel var det efterfølgende trægt med at få den vist i Danmark. Tiden var tydeligvis ikke helt moden endnu.

Det har ændret sig siden og det er blevet til mange udstillinger herhjemme. I museet Cisternerne i Frederiksberg Have, var der gennem en del år nærmest en permanent udstilling. I 2010 viste Glasmuseet Ebeltoft udstillingen *Fra Hebsgaards skattekasse*. Hebsgaard har fået tilkendt en række priser herunder i 2009 Thorvald Bindesbøll Medaljen.

FAGLIGT OG SOCIALT NETVÆRK

Der blev i pionerårene gjort flere forsøg på at organisere et netværk for udøvende glasfolk og glasinteresserede i Europa, men det vist sig for mange modsatrettede interesser, som gjorde at det aldrig blev realiseret. Næsten selvfølgelig var Finn Lynggaard med sit meget sociale fokus en af idemændene bag projektet. Efterfølgende forsøgte man at etablere noget i nordisk regi. Målet skulle være at samle så mange som muligt, der var interesseret i glas, udveksle kontakter og have en fantastisk fest.

Det var da også en gruppe kunstnere og ikke et museum, der tog initiativ til det første møde Nordiskt Glas 78, som fandt sted på Bergdala Glasbruk og Smålands Mu-

seum, Växjö, Sverige i maj måned 1978. Et bedre mødested kunne næsten ikke tænkes her midt i Glasriket, som dengang var stort og alsidigt og som havde tilknyttet en række markante kunstnere og samtidig en del overordentligt dygtige og rutinerede glasmagere. Mødet samlede omkring 125 interesserede herunder mange studiolaskunstnere. I forbindelse med udstillingen blev der udgivet et komprimeret katalog, som giver et meget godt billede af hvem der var aktiv i Danmark på dette tidspunkt. Hver kunstner er repræsenteret med et værk samt et portræt. Det afspejler ungdom, vildskab, lyst til at afsøge materialet, fokus på det blæste glas, nogle er lige begyndt, andre er nået betydeligt længere i kunsten at give glasset form. Følgende er nævnt: Michael Bang, Sigrun Einarsdottir, Hans Frederik Friedrichsen, Henrik Graulund, Aino Grib, Viggo Haaning, Pete Hunner, Mutsuo Inoue, Torben Jørgensen, Jørgen Karlsen, Jesper Kerrn-Jespersen, Karen Klim, Henning Koppel, Per-René Larsen, Lena Ljungar, Finn Lynggaard, Per Lütken, Susanne Munch, Niels Chr. Olesen, Skak Snitker og Jesper Sødring. Udstillingen blev siden vist i Stockholm.

Det nordiske møde må på alle måder have været et godt og rettidigt initiativ, for allerede i 1979 afholdtes det næste i Norge, hvorpå fulgte Finland i 1981, Ebeltoft 1983, Island 1985 og igen Danmark i 2000.

Til at gennemføre projektet *Nordisk Glas 2000 – glas uden grænser* blev der stiftet en regulær forening. Bestyrelsen bestod af Michael Bang, Pete Hunner og Jan Kock og som koordinator blev ansat kunsthistorikeren Thomas C. Thulstrup. Ud over de nordiske lande deltog de tre baltiske lande. I hvert land blev der nedsat en arbejdsgruppe, som først havde til opgave at sende invitationer ud til så mange udøvende glasfolk som muligt, dernæst at sammensætte en kyndig og alsidig national bedømmelseskomite. Hvert land kunne så vælge omkring 20 kunstnere. Det var ikke nogen let opgave, for i flere af landene kom der virkelig mange værker til bedømmelse. Ved den valgte procedure blev det tilgodeset at stil og smag er noget forskellig landene imellem. I Danmark skulle udstillingen vises i forbindelse med det danske Glasnetmøde, se nedenfor. I løbet af det efterfølgende års tid vandrede udstillingen rundt til de deltagende lande, hvor den lokale arbejdsgruppe havde ansvaret for at finde et passende udstillingssted og for at sikre økonomien.

I Danmark var det lykkedes at få lov til at anvende Pakhus C på Nordatlantisk Brygge. Et sted der emmer af historie og gav den mest fantastiske ramme for projektet. I forbindelse med udstillingen blev der udgivet et katalog, som var støttet af en række fonde. Udstillingen åbnede på en solrig efterårsdag med vejende flag, taler og mange mennesker. Den interne del eller familiedelen af festen var henlagt til Holmegaard Glasværk, som rundhåndet havde stillet værksteder til rådighed for workshops og andet. På plænen var rejst et stort cirkustelt, som kunne rumme de overordentlige mange udøvende glasfolk foruden at den lokale sportshal måtte lægge lokaler til en stor festmiddag, hvor den nordiske forbrødring blomstrede.

GLASNETTET I DANMARK

Tanken om et netværk for udøvende glasfolk var ikke glemt og ved en festlig kom sammen for udøvende glasfolk i 1996 blev tanken luftet på ny. En af dem der talte varmt for nytten af et sådan initiativ var næsten selvfølgelig Finn Lynggaard. Mødet foregik i Kvadrats lokaler i Ebeltoft. Alle var begejstrede. Navnet blev Glasnettet i Danmark. Man var enige om, at strukturen på organisationen skulle være løs og ubureaukratisk uden en egentlig bestyrelse, love m.v. Et af målene var faglig og social udveksling mellem udøvende glasfolk over hele landet og at informere og formidle kendskabet til dansk glas. Det betød, at den årlige fest eller måske rettere det faglige årsmøde, blev glasnettets forum for hvorledes det skulle drives.

Der blev fra starten indbetalt et beløb fra hver interesserede og siden er der sendt indbetalingskort ud en gang om året. Der blev udsendt nyhedsbreve 2-3 gange årligt på papir, udgivet oversigter over værksteder og en del andet. Da der ikke var nogen egentlig ledelse, var det lidt tilfældigt, hvem der gjorde et stykke arbejde, afhængigt af andre gøremål og graden af fælles social indstilling. Gennem årene har det

primært været Jan Kock og Anders Raad, som har været de kontinuerlige personer i driften.

Årsmøderne har til tider været endog meget velbesøgte med workshops, foredrag, demonstrationer, lommeudstillinger, præsentation af værktøjer og råmaterialer fra leverandører. De fleste år har begivenheden strakt sig over en weekend fra fredag til søndag. Det gav et gevaldigt godt fagligt som socialt netværk. Det blev på årsmødet fastlagt, hvor næste årsmøde skulle være og hvem der var ansvarlig for at gennemføre det. Ved fælles hjælp er det normalt lykkedes at huske, hvem der nu havde givet tilsagn om at afvikle det kommende årsmøde. Dem der har stået for et møde ved hvor stort et arbejde det er.

2014 blev nettet strammet af myndighederne, vi måtte acceptere, at der skulle et CVR nummer til, at der måtte etableres en egentlig forening, udarbejdes love og vælges en bestyrelse. Der var ingen vej tilbage, årsagen var statens frygt for trafikken med hvidvaskning af penge. Men det er stadig hensigten, at holde den nye forening så ubureaukratisk som mulig. Den nye bestyrelse kan findes på hjemmesiden.

UDSTILLINGER, MUSEER OG GALLERIER

Den første væsentlige fremvisning af dansk studiolglas her i landet kom i 1982, da Den Permanente inde på Rådhuspladsen i København foranstaltede en fælles præsentation af 29 glaskunstnere. Den Permanente havde sideløbende studiolglas til salg.

I de efterfølgende år blev der rundt om i landet vist en del separatudstillinger, hvor en enkelt kunstner eller ofte en hytte, hvor et par stod bag, var i fokus. Kunstindustrimuseet i København var tidligt aktiv og har gennem årene vist en længere række af udstillinger af danske glaskunstnere, lige som i en årrække Aalborg Historiske Museum og senere også andre museer, gallerier, kunstforeninger, udstillingssteder og kunsthåndværkermarkeder. Kunstindustrimuseet har de senere år stillet et nyt udstillingslokale Officinet til rådighed for unge og lovende glaskunstnere. Det lidt uformelle og lige på sted bliver virkeligt værdsat af kunstnerne. I flere tilfælde har udstillingerne været ledsaget af et katalog, som i dag fortæller om hvad der var i centrum netop på det tidspunkt.

Også Holmegaard gjorde sig gældende med et nyt Glasgalleri på Strøget i København. Galleriet blev åbnet i 1980 og har gennem mange år præsenteret unika glas hovedsageligt af glasværkets egne kunstnere. Således vist i 1983 en udstilling med bl.a. unikaarbejder af Michael Bang. Titlen på udstillingen var: Femtusindefemhundredefemogfyre døgn med glas, den tid der var gået siden Michael startede på Holmegaard. I 1983 blev Nordisk Glas for første gang afholdt i Danmark og i den anledning var der i Glasgalleriet udstillet værker af ikke mindre end 80 nordiske glaskunstnere. Desværre måtte man senere opgive Glasgalleriet, da det blev svære tider for Holmegaard.

I Kompagnistræde 12 i København ligger Danmarks ældste glashandel Kgl. Hofleverandør C. E. Fritsche. Firmaet er grundlagt i 1788 og er stadig i familiens eje. Fritsche fik tidligt øjnene op for værdierne i studiolgasset og udvalgte snart værker af en række udøvere inden for changren til butikken, som blev solgt ved siden af bl.a. klassiske prismelysekroner. I denne meget velestimerede butik går traditionerne fint hånd i hånd med fornyelsen. Et andet sted, hvor studiolgasset fandt indpas var i Illums Bolighus på Strøget i København. Her blev det solgt side om side med andet brugs- og kunstglas fra de nordiske lande. Begge steder blev og bliver der med mellemrum tilrettelagt mindre udstillinger.

Finn Lynggaard bragte nye og friske vinde til Ebeltoft og lancerede i 1982 tanken om et glasmuseum for moderne international glaskunst i byen. Han havde selv grundstammen til samlingen i form af gaver fra kollegaer rundt om i verden og så var det ellers ideen, at kunstnere kunne placere deres værker på museet, således at det

stadig forblev deres ejendom. Når så den enkelte kunstner syntes, at et aktuelt værk trængte til at blive skiftet ud med noget mere opdateret, stod det vedkommende frit for at gøre det. Ideen var realistisk, fordi Finn havde et kolossalt netværk ud til glaskunstnere i verden. Byens styre havde ikke kendt magen og blev først overrasket og forbeholden, siden begejstret. For at holde gryden i kog blev der arrangeret mange tiltag herunder afholdt Nordisk Glas møde i byen i 1983. En række lokale erhvervsfolk blev optaget af tanken heriblandt Erling Rasmussen fra Kvadrat og statsautoriseret revisor Bent Fredberg. En støtteforening Glasmuseets Venner blev holdt over dåben d. 26. januar 1984. I dag er det en levende forening med godt 1100 medlemmer.

Man havde udset sig arkitekt Hack Kampmanns klassicistiske toldbygning ved havnen til formålet, da den stod tom og lå gunstigt. Dronningen blev spurgt om hun ville være protektor. Hun skulle have kommenteret det med, at hun da ikke kunne være protektor for noget der ikke eksisterede endnu. Finn var lidt vel tidligt ude, museet var endnu kun en ide. Nå det hele løste sig jo, for museet blev en realitet nogle år senere og indviet d. 28. juni 1986 under dronningens deltagelse. Allerede i 2006 kunne en nybygning tages i brug.

En vigtig del af museet var fra starten en arbejdende glashytte, som også blev fornyet i forbindelse med tilbygningen. En varm glashytte er et trækplaster for gammel og ung og dermed et fint aktiv for stedet. For at et sådan sted kan arbejde godt, er det nødvendigt med en hyttemester af en slags. Det har gennem årene været organiseret på lidt forskellig måde. Forpagtning har været en af dem. Aktiviteten har gjort, at ganske mange unge glasfolk har været forbi stedet, hvilket er godt for museets fremtidige bånd til den aktive glasverden. I perioder har det også været muligt for udøvende glaskunstnere at leje sig ind i hytten, hvis der var arbejder der trængte sig på og man ikke havde et værksted selv. Yderligere kunne der foranstalles demonstrationer og workshops, når der kom en kendt glaskunstner forbi.

Museet er dedikeret til international glaskunst og derfor var det ikke unaturligt, at man i væsentlig grad satsede på det de første år. Det markerede lokalt museets internationale profil og glaskunstnere ude i verden kunne se, at der var hold i tanken. Det blev dog også plads til præsentation af enkelte danske glaskunstnere.

I 1994 kom turen til det danske glas. Ikke mindre end 89 ud af 100 reflekterede på en henvendelse fra Glasmuseet. Det blev en direkte udstilling, hvor alt kom med. Derfor er det katalog der blev udarbejdet til udstillingen en god temperaturmåler på hvad der var gang i. De fleste af pionererne er stadig med og der er kommet en del nye til. Der er mange nye og friske profiler, som viser at glasverdenen er ung og vital. Det begynder at give en større spredning i udtryksformerne. Markant er således sølvsmed Allan Scharff, som fra 1988 formgiver for Royal Copenhagen for to år senere også at kaste sig over glasset, som ellers er totalt nyt for ham. Takket være de dygtige glasmagere på Holmegaard, skaber han former, som man egentligt kun forventer at finde i sølvet. Bente Bonné er en anden, der har en helt afvigende stil. Hendes baggrund er da også en anden, idet hun er uddannet glasgravør hos Åse Voss Schrader og har lært det skulpturelle hos billedhugger Harald Isenstein. Hendes arbejde er intelligent fusing og slumping, som endnu i 1994 ikke var almindeligt udbredt. I løbet af 90'erne og begyndelsen af 00'erne vist der på Glasmuseet Ebeltoft en række separatudstillinger af danske glaskunstnere.

Efter 10 år skabte Glasmuseet en ny udstilling med en status på dansk glas. Titlen er: Siden sidst - Dansk Glas 2004. Til udstillingen blev udgivet et katalog, der på bedste vis illustrerer tidens glas. Der er sket rigtigt meget i den danske glasverden. Antallet af udstillere løber op i 165 personer. Flere nye udøvere er kommet til og der ses en række nye tendenser. Der er de nye unge, som vil revolutionere og de tidligere unge, som nu er blevet mere etablerede og sikre i deres udtryk. Flere bruger andre bearbejdningsmetoder end det blæste glas, nu er støbning, fusing, slumping, sandblæsning, gravering og andre teknikker på vej ind. Der ses også det saglige brugsglas med elementer fra Bauhaus og hermed Wilhelm Wagenfeld, som ellers ikke er set

i landet siden 1950'erne og begyndelsen af 60'erne. Meget er ekspressivt og med personlige refleksioner. Et godt eksempel er Pipaluk Lake, som forsøger at bryde tyngdeloven og lade glas smelte ned omkring trådvæv under kontrollerede forhold. Grænsen mellem kunsthåndværk og glaskunst udviskes i disse år. Man sporer også tydeligt, at flere af de unge er meget mere skolede og har lært noget om æstetik og formgivning. Med karakter dyrker Stig Persson det massive glas i form af geometriske og massive figurer med tyngde. Det skulpturelle glas blandet med andre materialer og bearbejdet med utraditionelle metoder som fx mejsling dyrkes af Lene Bødker. Et nyt og helt anderledes bud på hvad glas kan komme fra Ned Cantrell, som næsten maler med materialet og inddrager Pop Art stilen i glasset. Lidt af et par enere er Jens Christian Kondrup og Werner Pedersen, som begge er udlærte glasapparatblæsere eller lampeglasblæsere, som med deres teknik skaber usædvanlige værker, som det ikke vil være muligt at gøre i blæst glas, selv ikke for de bedste mestre.

Et af de seneste tiltag på Glasmuseet Ebeltoft er Study-udstillingerne. Her er idéen, at en kunstner fortæller om den proces der ligger bag de færdige værker, hvordan opstår ideerne, hvordan udvikles projekterne og hvordan raffineringen foregår frem til de færdige resultater. Det har givet en ny dynamik og givet den kunstinteresserede bedre muligheder for at følge processen, som ofte kan være lang og snørklet med mange blindgyder og prøver.

Glasmuseet har i de seneste mange år haft en butik tilknyttet, hvor der er gode repræsentanter for dansk glaskunst til salg.

Støtteforeningen Glasmuseets Venner, som er knyttet til Glasmuseet Ebeltoft, har primært til opgave at støtte museet, men også til at udbrede kendskabet til dansk studiolglas. Der udgives fire gange om året et skrift, *Glasposten*, som fokuserer på glassets verden. Gennem årene er det blevet til mange kontante bidrag til museet efter ansøgning. Desuden yder en række af foreningens medlemmer frivilligt og meget påskønnet arbejde på museet med at passe mange af de daglige funktioner. Foreningen har gennem en del år været medudgiver af folderen med oversigten over Glasværksteder i Danmark, så længe den udkom på papir. Desuden er der udgivet en folder om værksteder i Ebeltoft området.

Der er til foreningen knyttet et glaslotteri, som hvert år indkøber omkring 10 stykker glaskunst, der så bortloddet til deltagerne i spillet. I nogle år har det været en udøvende glaskunstner der har stået for indkøbet, andre år har det på lidt forskellig måde været bestyrelsen, som gjorde indkøbene.

I forbindelse med Finn Lynggaards 80 års fødselsdag den 11. januar 2010 foranstaltede foreningen, at der blev indsamlet et beløb til en fond, som kom til at hedde Finn Lynggaards Fond. Fondens formål er, at der hvert år efter ansøgning skal uddeles et rejselegat til en glaskunstner. Fondens kapital suppleres hvert år med et tilskud fra Glasmuseets Venner. Legatmodtageren skal aflægge en kort beretning og har i nogle tilfælde holdt et lille indlæg om udbyttet af rejsen på foreningens generalforsamling.

Oppe i Nordsjælland ved Nykøbing ligger Hempel Glasmuseum, tidligere Anneberg-samlingerne, som er skabt af J.C. Hempel, grundlæggeren af Hempels Skibsfarve-Fabrik. Hempel var særligt interesseret i glas og opbyggede gennem årene en større samling fra de hensvundne århundreder, som blev købt på hans forretningsrejser rundt i verden. Siden er samlingen forøget væsentligt ved tilkøb og donationer, så stedet i dag domineres af glas. Stedet drives af Hempels Kulturfond. Siden 1988 har man årligt uddelt Hempels Glaspris til en dansk glaskunstner og samtidig vist en lille udstilling af dennes værker. Da der ud over selve prisen altid bliver købt et stykke glas af årets prisvinder, har museet efterhånden opbygget en rigtig god og alsidig samling af nutidig dansk glas. Hempel Glasmuseum synes at have potentiale til og ambitioner om at blive et primært sted for glas i Danmark.

Ude i Søndermarken lige over for Frederiksberg Slot ligger nogle store underjordiske

cisterner på mere end 4.000 kvadratmeter og med en loftshøjde på godt fire meter, som engang blev brugt til at sikre København vandforsyning. I slutningen af forrige århundrede blev de taget ud af brug og stod nu tomme. En lokal ildsjæl galleriejer Max Seidenfaden så mulighederne i disse unikke lokaler og fik sammen med andre interesserede stablet Museet for Moderne Glaskunst på benene. En af fødselshjælperne var Per Steen Hebsgaard. Det er da også denne del af glasverdenen, som han og hans samarbejdende kunstner repræsenterer, der bliver sat fokus på med oftest store værker af bl.a. Robert Jacobsen, Carl-Henning Petersen, Tróndur Patursson, Leif Sylvester, Peter Brandes, Arne Haugen Sørensen, Jette Vogt, Adi Holzer og Eva Weiss Bentzon. Den lidt private struktur for driften af museet holdt frem til 2013, da samlingen måtte opløses. I dag bruges stedet til skiftende udstillinger og drives under Frederiksbergmuseerne.

Den danske studiolglasverden, med sine mange og meget forskellige og ofte økonomisk svage værksteder og individuelle kunstnere, har haft meget svært at markedsføre sig selv i udlandet. Selv for de bedste har det været tungt. Der har ikke været et organ som tog sig af noget sådan, Danish Design Center DDC, som har eksisteret siden 1978, kunne formentlig være en mulighed, men det er aldrig blevet en realitet sikkert grundet strukturen i den danske glasverden.

Det er igen Bornholm, som kom med den rigtige ide på det rigtige tidspunkt, som både er med til at vise hvad der sker på glasfronten ude i Europa og samtidig gør den danske glasverden og særligt Bornholm kendt viden om. Det er fænomenet European Glass Context, som er en biennale for skiftevis glas og keramik. Initiativet udgik fra en række ildsjæle på øen og Bornholms Kunstmuseum. Projektet var støttet af Kulturministeriets Provincespulje, Bornholms Regions Kommune foruden en lang række fonde og sponsorer. I 2008 afholdtes begivenheden for første gang med fokus på glas og omfattede såvel moderne glaskunst som industriel design. Det var en stor begivenhed med tre store udstillinger, workshops, masterclasses, conference, fagmesse og selvfølgelig en stor fest. Dialog og erfaringsudveksling var væsentlige ingredienser. Dertil kom udstillinger og andet arrangeret af andre. Projektet blev mildt og myndigt organiseret af Susanne Jøker Johnsen. Der deltog omkring 30 europæiske lande med værker af i alt godt 150 kunstnere. Målet var at give en oversigt over hvad der foregår inden for glasset i de deltagende lande.

Udvælgelsen af de deltagende kunstnere blev gjort nationalt, på den måde, at der i hvert land var valgt en national kommissær, som så udvalgte 6 kunstnere fra landet. Den danske udvælgelse blev foretaget af forhenværende museumsinspektør Jørgen Schou Christensen, Kunstindustrimuseet, København. Udstillingen blev fulgt op af et stort og udførligt katalog, som må siges at være et referenceværk fremover. Der blev også uddelt tre priser af 10.000 Euro en i hver af grupperne: etablerede kunstnere, unge kunstnere og industrielt design. Biennalen for glas blev afviklet for anden gang i 2012 med 96 deltagende kunstnere fra 30 lande.

Et egentligt galleri og gerne et internationalt galleri for glas ville givetvis også hjælpe på at vise den øvrige del af verden, at der foregår noget yderst interessant inden feltet her i landet. Merete Grønlund tog i 1994 initiativet til Galleri Grønlund, som lå på Skt. Jacobs Plads i København på Østerbro, København. Stedet havde 100 % fokus på glas. Omkring 60 kunstnere var repræsenteret og sortimentet spændte vidt fra skulpturelt glas til gedigne brugsting. Der blev hvert år afholdt en række udstillinger. Den første udstiller var Bente Bonné. Efterhånden var der opbygget en god kundekreds og et godt kontaktnet til mange kunstforeninger. Galleriet var i gang frem til 2008, med en lille pause.

Samtidig med virket i København opsøgte Galleri Grønlund i 2003 USA og kom med på de store SOFA udstillinger i Chicago og New York. På SOFA mødes alle de væsentligste kunstgallerier i landet. Det første år havde Merete valgt en større gruppe af de bedste danske glaskunstnere. De efterfølgende år blev antallet af deltagere indsnævret bl.a. for at have en klarere profil. Tobias Møhl og Steffen Dam var gen-

nemgående personer. Sidste gang Grønlund deltog, var i 2009. Tobias og Steffen har været på det amerikanske marked siden via gallerier derovre. Det Merete bl.a. tilførte dansk glas var markedsføring.

Her de senere år har galleriet Bredgade Kunsthandel, København eksperimenteret med at have glas inde. Der er nu tilknyttet en lang række udøvende glaskunstnere til stedet og der er i forbindelse med det nye fokus udarbejdet en række kataloger.

Et initiativ som markerer sig særligt er de tre udstillinger GLASS, der har været afholdt på kunstmuseet i Holstebro i årene 2003, 2007 og 2013. Her har kunstneren Atila stået for udvælgelsen af værkerne og undervejs været i dialog med kunstnerne. Det har givet tre meget gennemarbejdede udstillinger, som spillede vellykket sammen med de arkitektoniske meget smukke rum på en sådan måde, at ingen var i tvivl om, at det var glasset der spillede 1. violin. Til hver udstilling kom der et katalog eller nærmere et statement, for hvad det bedste af dansk kunstglas er.

HVEM OG HVOR

Interessen for studiolasset var markant op gennem 80'erne og 90'erne og stadig flere små hytter skød op rundt om i landet. Det var efterhånden svært at få overblik over området. I 1981 gjorde Pete Hunner en oversigt over værksteder og antallet løb op i 20 hytter, hvis man talte Holmegaard inklusive Fyens Glasværk, Silkeborg Glasværk og Meisner glas i Holme Olstrup med. Et andet initiativ af samme karakter udgik fra Aalborg, hvor Jan Kock i samarbejde med flere gennem en længere år-række udgav opdaterede oversigter over studiolassværksteder i landet, som udkom hvert andet år eller så på papir. Senere, da den digitale verden med internet og andre goder indtraf, blev arbejdet med at holde en oversigt over værksteder også gjort digital. Efter at fænomenet Glasnettet i Danmark var stiftet i 1996, blev oversigten over værksteder lagt ind i Glasnettets regi. I dag er det sådan, at alle der professionelt arbejder med glas, kan optages i oversigten, hvad enten man er medlem af Glasnettet eller ej.

I dag er der langt over 200 deltagere på listen. Et imponerende antal, som viser at den danske glasverden er stor og alsidig. Oversigten er indrettet således, at brugeren kan finde steder af interesse via forskellige søgemuligheder. En af muligheder er ud fra en Danmarkskort, hvor hver person/hytte er markeret. Der skeles ikke til hvilken genre der arbejdes i, både det varme og det kolde glas er lige velkommen, lige som den mere industrielle del. Hensigten er, at siden skal virke som en portal, der leder videre til den enkeltes egen hjemmeside. Driften af siden og de økonomiske forpligtigelser i den forbindelse ligger hos Glasnettet i Danmark.

HERTIL OG NU

Den buket af elementer der her er fremlagt om moderne dansk glas kunne med rette have omfattet mange flere. Der er gjort et valg, hvor der både præsenteres det typiske samtidig med, at det individuelle initiativ fremhæves. Først og fremmest er der rigtigt mange glaskunstnere, designere, hytter, hel- og halvamatører, udstillingssteder, museer, gallerier og ildsjæle, der burde have været nævnt, for at gøre billedet klarere og mere nuanceret. Der er ikke gjort meget ud af at fortælle, at en del af de udøvende studiolassfolk også har været aktive med større opgaver uden for deres hytte i forbindelse med udsmykningsopgaver i såvel kirker, offentlige bygninger samt hos private. Flere bearbejdningsteknikker, som slibning, gravering, slibning, ætsning, transfer og sandblæsning er kun omtalt kursorisk eller slet ikke. Hvem husker ikke da neonkunsten dukkede op, og blev grebet af en del glaskunstnere som medie. Det fænomen har ikke rigtigt fundet plads her. Ligeledes er der ikke fokuseret meget på fusing og slumping, men netop den ende af glasverdenen benytter jo en teknik som gør, at den også kan mestres på semiprofessionelt eller rent hobbyplan. Om det bliver til kunst afhænger af personen der bruger teknikken.

De økonomiske kendsgerninger for at arbejde som glaskunstner er ikke vurderet. Nogle klarer sig godt, det er gerne dem man hører om, andre har svært ved at få

økonomien til at hænge sammen som fuldtidsglaskunstner og må finde en balance, hvor andet arbejde, som underviser, lærer eller måske designer for andre giver en sikrere indtægt, dem hører man sjældnere om. Der er en del som må sande, at det er blevet sværere at være udøvende glaskunstner i disse år, hvor meget skrumper. Andre opdager efterhånden, at det er kolossalt krævende at være på og skabe nyt og markedsføre sig selv og derfor drosler dramatisk ned for en periode eller helt stopper karrieren inden for glasset. Der er heldigvis også andre kvaliteter ved livet, selv om det kan være en hård proces at indse det.

Når det er sagt, må man stadig konstatere, at der er mange smukke blomster i buketten og at nye kommer til. Der er heldigvis mange fonde og legater som gør det muligt at dyrke sin passion for glas i en kortere eller længere periode uden daglige økonomiske bekymringer. Nogle legater tildeles og andre skal søges. Statens Kunstfond uddeler arbejdslegater og enkelte får endog en livsvarig ydelse.

I de senere år er udlandet efterhånden begyndt at få øje på, at der i Danmark findes glaskunst af verdensklasse og vi er også selv begyndt at tro på det. Men uden bevidst markedsføring går det ikke. For at nævne et par stjerner så fik Lene Bødker i 2007 den betydelige japanske pris The Kanazawa Glass Award og i 2014 vandt Karen Lise Krabbe den meget ærefulde Coburger Glaspreis af første karakter ved den store internationale udstilling af moderne glaskunst på slottet Coburg nede i Tyskland. Ved samme lejlighed vandt vor unge Maria Bang Espersen juryens pris. Disse priser indikerer, at dansk glas er godt på vej, som en del af kunsten i verden. Til de udøvende glaskunstnere skal lyde en stor tak for et pragtfuldt univers.

Af Jan Kock, mag. art., museumsinspektør på Aalborg Historiske Museum 1974- 1995, lektor ved Aarhus Universitet 1995-2013, lektor emeritus, Aarhus Universitet siden 2013.